

Vigaszul marad a kötelesség

Búcsú Gaál Gábor özvegyétől

A legfőbb érték — az ember, mert ő az egyetlen értékalkotó. Az ember számára a legfőbb érték — a másik ember, mert e másik nélkül — mások nélkül — az ember nem lehetne: ember.

Életünket emberek sokasága népesíti be. Mindmegannyi egyedi, egyetlen szín, összetevője színes emberi világunknak.

Az ember — halandó. Elmúlásunk nem életfunkcióink megszűntéből, mégcsak nem is szellemünk kihunytaból áll. Jóval korábban kezdődik azzal, hogy életünkben kihullanak világunkat benépesítő embertársaink, egyéniségükben egyedüli, megismételhetetlen színek — s az ember világa egyre fakóbb, kopárabb lesz. Am nemcsak az áll, hogy az elmúlás előbb veszi kezdetét, mint test — lélek — szellem megszűnése. A véges emberéletnek folytatása is van — a nemzedéki stafétában, a társak emlékezetében, a túlélő cselekedetekben. Halandó emberekből így lesz halhatatlan emberiség.

Ezek a gondolatok töltik meg tartalommal megrendülésünket, amikor utolsó búcsút veszünk most attól,

aki Zámorszky Margitnak született,

aki a kizsákmányolt proletariátus s egy elnyomott, diszkriminált nemzeti kisebbség tagjaként a szocialista kultúra egykori kolozsvári hajlékaiban ébredt öntudatra, küzdötte ki magának azt, amit származása okán az akkori társadalom megtagadott tőle: a szellem napvilága érlelte emberi méltóságtudatot,

aki Gaál Gábor küzdelmes-szép életének volt méltó társa.

Megrendülve búcsúzunk attól az egyéniségtől, akinek léte máig a maga sajátosan szép színével szövődött bele életünk szövetébe, volt egy része — magunknak. Józan szomorúsággal vesszük tudomásul, hogy mostantól ismét szegényebbek lettünk, szürkébbé vált életünk.

Vigaszul marad a kötelességek tudata. Számbavétele annak, amit nem szabad elfelejtenünk, amit folytatnunk kell.

E számadás elsősorban az ő helytállásának szép példáját kell hogy tudatosítsa. Helytállását a dolgozó hétköznapiak során. Helytállását a munkáskultúra őrhelyén, az egykori kolozsvári Stúdió pódiumán, verskultúránk ápolásában. Helytállását élettársa mellett a küzdelmes évek megpróbáltatásaiban. S az utolsó keserves két év helytállását a nagybeteg Gaál Gábor mellett. Akkor tanultuk meg igazán tisztelni, hálás szívvel szeretni őt. Mert az a két év, idegeit, egészségét felörlő akkori áldozatvállalása — ma már tudjuk — végső soron az életét rövidítette meg.

Azóta tizenkilenc esztendő telt el. S a tizenkilenc esztendőn át Gaál Gábor özvegye áldozatos munkájával sok mindent pótol. Nyugdíjának és a csurranó-cseppenő honoráriumoknak tetemes részét a Gaál Gábor-archívum alapjának megteremtésére fordította. Levezetett és utazott a szerte fellelhető Gaál-dokumentumok összegyűjtése érdekében. Erejéhez, képességéhez mérten — barátok segítségével — rendezte azokat. Egyszóval: ideje, energiája, nyugdíja jelentős részét a Gaál-hagyaték őrzésére, gondozására, rendezésére fordította. Ha művelődésünknek az a nagyszerű dokumentuma, amelyet Gaál Gábor megőrzött könyvtára és az összegyűjtött Gaál-archívum jelent — ma valóság, annak érdeme mindenekelőtt az özvegyé, aki most már nincs közöttünk, de ránk hagyta a megőrzés, a gyarapítás, a folytatás feladatát.

Folytassuk munkáját.

Őrizzük emlékét.

Tóth Sándor

Egy rendező jegyzetfüzetéből

Harold Pinter A gondnok című darabja a temesvári színház előadásában. Jó színházi este. A színpadon a játék él, a rendező értette, érezte az író, a darabot; ezt közvetítette a színész is. Együtt játszott a színpad a közönséggel. Nem könnyű pontosan kielemezni a siker okát, letapintani az alkotómunka kiinduló- vagy fordulópontjait. Bonyolult alkimiája van az alkotómunkának. (Nem szívesen vállalkoznék színházi kritika írására. De most nem is ez a cél.) Arról szeretnék beszélni, ami a jó színházi este után különös élességgel rajzolódott ki bennem. Az est egyik pillanata: a színész nem beszél, nem gesztikulál, a színész — leül. És a nézőtérben felcsattan a taps. Ez a spontán sikermegnyilvánulás, a nyiltszíni taps meglehetősen ritkuló jelenség a nézőtérben. Annál inkább meglepő volt a tény, hogy most egy egyszerű mozdulat váltotta ki. Számomra azért volt különös jelentősége, mert nagyon fontosnak tartom az ehhez kapcsolódó gondolatkört: a színpadi mozgás témáját.

Szabó Lajos, a színész leült. De hogyan ült le?! Ettől a „hogyan“-tól az egyszerű fizikai cselekvés forró színházi pillanattá lett.

A színész kifejezőeszköze saját teste, hangja, beszéde, mimikája, mozgása. „Belefogózom“ a mozgás kérdésébe; „idézem“ Ferenczy Csongort az Egy örült naplójában, Szabó Lajost és Bencze Ferencet Mroček Strip-teascében, Biluska Annamáriát a Kaviár és lencsében, Tanai Bella Zand doktor-kisasszonyát a Fizikusokban, Illyés Kingát a Kis Hercegben. Tudatosan felépített, tudatosan használt mozgás-nyelvet beszéltek, éltek a mozgás eszközeivel, színpadi kifejező erejével. Nem szeretném felsorolni jó, sőt kiváló színészek mozgásbeli fogyatékoságait, gesztus-modorosságait. A kritika nem szentel különösebb fontosságot ennek a színpadi, színészi eszköznek. Mondhatnám azt is, hogy észre sem veszi a problémát. Folytassam talán azzal, hogy a bukaresti, európai visszhangú Troilus és Cressida színészei hét (!) hónapig rendszeresen tanultak mozgásművészetet, mielőtt egyáltalán próbálni kezdték volna a darabot? Hogy Grotowski színházában a napi munkából hosszú órákat szentelnek a mozgásgyakorlatoknak (jóga-tornától az akrobati-